

WITALIJ MAKAR, ANDRIJ STECIUK

POŁONISTYKA W BADANIACH SPOŁECZNO-POLITYCZNYCH
UNIwersytetu Czerniowieckiego

UWAGI WSTĘPNE

Na przestrzeni wieków Czerniowce pozostawały centrum wielonarodowego regionu Bukowina. Polacy w jego dziejach stanowili dość poważny odsetek ludności. Od czasów wejścia Bukowiny w skład Austrii, później Austro-Węgier, Polacy zajmowali ważne pozycje w rządach kraju, a przede wszystkim Czerniowiec. Pełnili tam funkcje działaczy gospodarczych, prawniczych oraz innych sfery życia społecznego. W Czerniowcach działały polskie towarzystwa kulturalne, młodzieżowe i sportowe.

Pogorszenie nastąpiło po upadku Austro-Węgier i włączeniu Bukowiny do Królestwa Rumunii, a zwłaszcza po „odstąpieniu” północnej części Bukowiny przez Rumunię na rzecz Związku Radzieckiego w 1940 roku. Akcja ta formalnie miała wyrównać krzywdę wyrządzoną Ukraińcom – zagarnięciem całej Bukowiny przez władze królewskiej Rumunii, ale to „wyrównanie sprawiedliwości historycznej” miało i drugą stronę, bo zarówno Ukraińcy, jak i inne narodowości zamieszkujące ten obszar, zostały ujarzmione przez totalitarny reżim sowiecki. Zakazano działalności narodowym organizacjom społecznym, kulturalnym i innym.

Los polskich mieszkańców Bukowiny został rozstrzygnięty po zakończeniu II wojny światowej na podstawie umowy ukraińsko-polskiej z 9 września 1944 roku o wzajemnej wymianie ludności. Polacy nie chcieli emigrować. Jednak ostateczne rozwiązanie problemu nastąpiło w roku 1946, kiedy to większość z nich opuściła

Bukowinę. Obecnie w granicach obwodu Czerniowieckiego (północna Bukowina) mieszka od 5 tys. do 6 tys. Polaków¹.

Zamiarem autorów artykułu jest przedstawienie obecnego stanu badań społeczno-politycznych w zakresie polonistyki w Uniwersytecie Czerniowieckim. Za rozwojem tego kierunku przemawia wiele czynników, w tym stosunki ukraińsko-polskie. umacniają one potrzebę i celowość rozwoju wiedzy o Polsce w Ukrainie i w Polsce o Ukrainie.

Problem wzajemnego zbadania procesów społeczno-politycznych w obydwu krajach pozostaje nadal aktualny, a zwłaszcza stosunków między nimi na poziomie tak międzypaństwowym, ale również międzyludzkim po rozpoczęciu agresji rosyjskiej prawie 10 lat temu, która skutkowałą zagarnięciem Krymu i wtargnięciem do obwodu donieckiego i ługańskiego. Obecna pełnoskalowa wojna rosyjska przeciwko Ukrainie, prowadzona pod nazwą „specjalnej operacji wojskowej”, służy potwierdzeniu potrzeby owych badań, ponieważ Polska już drugi rok nie tylko sama popiera Ukrainę w walce o jej niepodległość, ale czyni to na skalę światową przez sojusze i organizacje międzynarodowe. Polonistyka w Uniwersytecie Czerniowieckim jest kultywowana od dawna. Podstawowe źródła do badania tego zagadnienia zostały zebrane w postaci odpisów dokumentów z archiwów polskich, kanadyjskich, ukraińskich, rosyjskich, znajdujących się w Archiwum Rodziny Makar, oraz w publikacjach naukowych Uniwersytetu Czerniowieckiego i innych uczelni, a także placówek naukowych Ukrainy i zagranicznych.

TREŚĆ BADANIA

Badania polonistyczne w zakresie nauk społeczno-politycznych są prowadzone na Wydziale Historii, Politologii i Stosunków Międzynarodowych (były Wydział Historii) od lat 60.–70. XX wieku. Zapoczątkował je profesor Iwan Teodorowycz opracowując zagadnienie sprawy polskiej podczas I wojny światowej. Badania przeprowadził opierając się na materiałach w archiwach polskich za pośrednictwem Uniwersytetu Warszawskiego².

Problematyką na szerszą skalę zajął się dzisiejszy profesor Katedry Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznych Jurij Makar, pracujący w Uniwersytecie Czerniowieckim od 1971 roku. Naukowo interesował się zagadnieniem powstania warszawskiego 1944 roku. We wrześniu–październiku 1967 roku w Warszawie

¹ Dane statystyczne w zasobach Obwodowego Towarzystwa Kultury Polskiej im. Adama Mickiewicza w Czerniowcach.

² Archiwum Rodziny Makar (ARM).

w Archiwum Akt Nowych, Archiwum Wojskowego Instytutu Historycznego oraz Archiwum Zakładu Historii Partii (późniejsze CA KC PZPR) zebrał materiał podstawowy dla napisania pracy doktorskiej, uzupełnionej materiałami z Archiwum MO ZSRR. W randze samodzielnego pracownika naukowego Uniwersytetu Czerniowieckiego Jurij Makar poszerzył tematykę polonoznawczych badań w latach dominacji ZSRR w Europie Środkowej. Od 1975 roku systematycznie odwiedzał polskie uczelnie, biblioteki oraz archiwa, nawiązując kontakty z polskimi uczonymi³.

Podsumowaniem szeroko zakrojonej kwerendy była nie tylko jego praca habilitacyjna. Jednocześnie powstała szkoła polonistycznych badań naukowych w naukach społeczno-politycznych. W następnych latach do polonistycznego kierunku badań została włączona młodzież akademicka – studenci oraz doktoranci⁴.

Jurij Szestakow i Witalij Hołowin napisali doktoraty – pierwszy z okresu powojennej historii Polski, o udziale Wojska Polskiego w odbudowie kraju, drugi – o udziale Polski we współpracy gospodarczej z Ukrainą w ramach RWPG. Należy przypomnieć, że badania naukowe w zakresie historii w tamtym czasie cechowały się olbrzymią presją ideologiczną ze strony rządzących partii komunistycznych. Mimo to w pracach dominował obiektywizm naukowy⁵.

Pod koniec lat 80. presja ideologiczna stopniowo malała. Została podjęta również problematyka średniowiecznej Polski. Między innymi w 1989 roku na roczny staż naukowy został skierowany do Uniwersytetu Warszawskiego docent Katedry Historii Dawnej i Średniowiecznej Wasył Bałuch w celu opracowania problemu systemu folwarcznego Polski w XVII wieku. Równolegle została zawarta umowa o współpracy naukowej i dydaktycznej z filią Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, późniejszą uczelnią samodzielną. Nastąpiła wówczas wymiana profesorów do prowadzenia wykładów oraz badaczy⁶.

Z tą uczelnią aktywna współpraca trwała od 1989 do 1991 roku. Na wykłady i wymianę doświadczeń przyjeżdżali do nas prof. Władysław Serczyk i prof. Mieczysław Wrzosek. Do Białegostoku – odpowiednio prof. Jurij Makar i prof. Wasył Chołewczuk. Przeprowadzono wymianę grup studentów. Profesor Jurij Makar odwiedził jeszcze Białystok pod koniec kwietnia 1996 roku. Dobiegała wówczas końca kadencja prof. Władysława Serczyka jako prorektora uczelni, a sama uczelnia przekształcała się w samodzielną jednostkę. Współpraca wygasła. Uniwersytet w Białymstoku nawiązał kontakty z bliżej położonymi uczelniami Białorusi.

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*

Tematyka badań naukowych okazała się zbieżna z zainteresowaniami naukowymi uczonych z Białegostoku. Umowa o współpracy została wznowiona w pierwszej dekadzie XXI wieku.

Została natomiast zawarta umowa o współpracy z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Rzeszowie (obecnie Uniwersytet Rzeszowski). Umowa jest systematycznie przedłużana. Obejmuje ona wymianę studentów, badaczy oraz profesorów na wykłady. Są przeprowadzane wspólne konferencje naukowe dotyczące stosunków ukraińsko-polskich, stosunków międzynarodowych w Europie Środkowej, problemów nauczania historii w Polsce, Ukrainie, RFN, Słowacji. Najczęściej w tych konferencjach uczestniczą naukowcy z Czerniowiec, Rzeszowa, Lwowa, Drohobycza, Krakowa, Wrocławia, Lublina, Warszawy i wielu innych uczelni z Ukrainy i Polski, jak również ze Słowacji, RFN, Białorusi, Litwy i Słowenii⁷.

Jedną z takich konferencji pt. *Wschodni wymiar Unii Europejskiej*, zorganizował Uniwersytet Rzeszowski w Arłamowie pod koniec maja 2003 roku. Do programu zgłoszono z Ukrainy osiem referatów, w tym dwa z Kijowa, dwa ze Lwowa, jeden z Tarnopola i trzy z Czerniowiec. Referaty z Czerniowiec dotyczyły europejskiej orientacji Ukrainy (prof. Jurij Makar i Witalij Makar), rozwoju gospodarki rolnej Ukrainy (prof. Walerij Jewdokymenko i doc. Jurij Łopatynskij) oraz ukraińsko-rumuńskiej współpracy gospodarczej w dorzeczu Siretu (prof. Walerij Rudenko)⁸.

W 2000 roku zorganizowano w Czerniowcach Naukowy Kongres Międzynarodowy *Ukraińska nauka historyczna na progu XXI wieku*. W jego obradach uczestniczyło ponad trzystu naukowców z dziewięciu krajów świata. Poza ukraińską, najliczniejsza była delegacja historyków polskich, licząca dwadzieścia osób z uniwersytetów i jednostek naukowych PAN. Dla przykładu, niektóre referaty przedstawione przez polską stronę: *Stosunki polsko-ukraińskie w świetle stereotypu Ukraińca w świadomości polskiego społeczeństwa* (Jerzy Jestal, Rzeszów); *Powstanie kolei Lwów–Czerniowiec–Jassy w świetle procesu Wiktora Offenheima* (Stanisław Szuro, Kraków); *Ukraińska spółdzielczość kredytowa systemu Schulzego w Galicji w okresie autonomicznym* (Robert Witalec, Rzeszów) i wiele innych⁹.

Regularnie organizowane są tematyczne konferencje w Czerniowcach i Rzeszowie. Wśród nich na przełomie XX–XXI wieku: *Pamiętny rok 1947, Polacy i Ukraińcy podczas II wojny światowej*, *Polacy i Ukraińcy po II wojnie światowej* i inne. W ich

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Eastern Dimension of European Union*, ed. J. Kitowski, „Geopolitical Studies”, Vol. 11, Warsaw 2003.

⁹ J. Makar, *Polonistyka w Uniwersytecie Czerniowieckim*, „Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze” 2004, t. 17–18, s. 250.

organizowaniu ważną rolę odgrywał wieloletni rektor rzeszowskiej uczelni prof. Włodzimierz Bonusiak¹⁰.

W kolejnych latach organizowano wspólne konferencje oraz wydawano publikacje. W 2014 roku, już po zbrojnym ataku FR na Ukrainę, w Rzeszowie odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa *Polska a Niemcy wobec przemian na Ukrainie*. Z Uniwersytetu Czerniowieckiego wygłosili referaty Jurij Makar *Polska a kwesta powrotu Ukrainy do Europy* i Witalij Makar *Polska i Kanada wobec suwerenności państwa ukraińskiego*¹¹.

Badacze Uniwersytetu Czerniowieckiego utrzymują rozległe kontakty naukowo-badawcze oraz dydaktyczne z poszczególnymi naukowcami w Polsce, jak również z polskimi uniwersytetami i placówkami naukowymi. Dotyczy to stażu naukowego, spotkań naukowych, wykładów oraz innych form współpracy. Docent Katedry Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Czerniowieckiego Władysław Strutynskij odbył roczny staż naukowy w Instytucie Studiów Politycznych PAN w połowie lat 90. Od tego czasu Katedra Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Czerniowieckiego utrzymuje z ISP ścisły kontakt. Młodzi naukowcy Uniwersytetu Czerniowieckiego niejednokrotnie korzystali ze Stypendium Kirklanda w Uniwersytecie Warszawskim w celach pogłębienia znajomości języka polskiego oraz opracowania materiałów o rozwoju stosunków ukraińsko-polskich, a także stosunków międzynarodowych. Warto wymienić takich stypendystów z Katedry Stosunków Międzynarodowych, jak Witalij Mocok, który przygotował i obronił doktorat *Ukraińsko-polskie stosunki w latach dziewięćdziesiątych*, czy Serhija Szwydiuka, opracowującego temat *Współczesna ukraińska mniejszość narodowa w Polsce*¹².

Należałoby wspomnieć również o wkładzie uczonych Uniwersytetu Czerniowieckiego w badania społeczno-polityczne po rozpadzie ZSRR. Pierwsza umowa o współpracy została zawarta z UMCS w Lublinie już w grudniu 1991 roku¹³. Najpierw zostały nawiązane kontakty z lubelskimi historykami. Stopniowo kontakty poszerzono także o inne uczelnie. Niektóre z nich już zostały wspomniane wyżej. W ostatniej dekadzie ubiegłego i w pierwszej dekadzie obecnego wieku została nawiązana współpraca z Uniwersytetem Jagiellońskim oraz z innymi uczelniami Krakowa¹⁴. Szeroko rozwinęła się współpraca z Uniwersytetem Warszawskim. Na tym gruncie została podpisana umowa o zawarciu porozumienia z uczelniami

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Polska i Niemcy wobec przemian na Ukrainie*, red. W. Furman, Rzeszów 2015.

¹² ARM; Кафедра міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2017, с. 137, 152–153.

¹³ ARM.

¹⁴ *Ibidem*.

ukraińskimi, członkiem którego został również Uniwersytet Czerniowiecki. Korzystna w sensie badań społeczno-politycznych dla Uniwersytetu Czerniowieckiego jest zaciśniona współpraca z Centrum Studium Europy Wschodniej UW, na czele z jego założycielem Janem Malickim, od niedawna doktorem honorowym naszej uczelni. Corocznie Centrum prowadzi Szkołę Letnią dla studentów z krajów byłych republik ZSRR, przyznaje stypendia naukowe i badawcze dla studentów i uczonych ze zrzeszonych uczelni¹⁵.

Zainicjowaliśmy owocne kontakty z ówczesną Katedrą Języka Ukraińskiego UW (później Katedra Ukrainistyki) jeszcze w latach dziewięćdziesiątych. Katedra na czele z prof. Stefanem Kozakiem, corocznie publikowała „Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze” i systematycznie przeprowadzała tematyczne konferencje ukraińoznawcze, zapraszając do wzięcia w nich udziału uczestników z Ukrainy i innych krajów. Między innymi w tych konferencjach aktywnie występowali badacze z Czerniowiec. Na przykład Jurij Makar wygłosił referaty *Ukraińsko-polskie stosunki w kontekście uwarunkowań międzynarodowych*¹⁶ (rok 2001), *Polonistyka w Uniwersytecie Czerniowieckim*¹⁷ (rok 2003) i *Chełmszczyzna jako ukraińsko-polskie pogranicze kulturowe*¹⁸ (rok 2004). Jeden z autorów niniejszego artykułu publikował swoje rozważania naukowe o podjętej tematyce w języku ukraińskim: *Польсько-українські контакти в діаспорі (на прикладі Канади)*¹⁹, *Українська наукова думка в Польщі у міжвоєнний період*²⁰, *Конгрес українців Канади – виразник інтересів України*²¹. Wskazane tytuły nie wyczerpują listy artykułów bukowińskich autorów w publikacjach „Warszawskich Zeszytów Ukrainoznawczych”.

Odnosnie uczelni krakowskich, w latach dwutysięcznych rozpoczęliśmy współpracę w zakresie badań społeczno-politycznych z Krakowską Akademią im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Tamtejszy prof. Erhard Cziomer zorganizował cykl konferencji międzynarodowych o bezpieczeństwie i współpracy międzynarodowej *Uwarunkowania – koncepcje – wyzwania bezpieczeństwa oraz współpracy międzynarodowej w XX i XXI w.*, podczas której Jurij Makar wygłosił referat *Polityka zagraniczna Ukrainy – czynniki wewnętrzne i zewnętrzne*²², a Witalij Makar zapoznał

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ „Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze” 2002, t. 13–14, s. 89–97.

¹⁷ *Ibidem*, 2004, t. 17–18, s. 248–254.

¹⁸ *Ibidem*, 2005, t. 19–20, s. 274–281.

¹⁹ *Ibidem*, 2002, t. 13–14, s. 147–152.

²⁰ *Ibidem*, 2005, t. 19–20, s. 289–294.

²¹ *Ibidem*, 2008, t. 25–26, 2008, s. 198–206.

²² J. Makar, *Polityka zagraniczna Ukrainy – czynniki wewnętrzne i zewnętrzne*, [w:] *Międzynarodowe wyzwania bezpieczeństwa*, Kraków 2010, s. 167–173.

uczestników z problematyką kanadyjskiej wizji kwestii ukraińskiej podczas II wojny światowej²³.

Wracając do Lubelszczyzny, należy zaznaczyć, że po upadku ZSRR nie tylko została podpisana umowa z UMCS i zostały zapoczątkowane kontakty z historykami tej uczelni. W latach dwutysięcznych rozpoczęto szeroko zakrojoną współpracę z Wydziałem Politologii w zakresie nauk o polityce i stosunkach międzynarodowych. Obejmuje nauczanie studentów m.in. w programie podwójnego dyplomu, wymianę nauczycieli akademickich, badania naukowe, w tym wspólne publikacje. Ostatnia z nich to dzieło badaczy trzech uczelni – uniwersytetów lubelskiego, czerniowieckiego oraz kijowskiego. Monografia pod redakcją naukową profesorów Walentego Baluka, Jurija Makara i Mykoły Doroszki została opublikowana w dwóch wersjach – polskiej i ukraińskiej, i została poświęcona kształtowaniu polsko-ukraińskich stosunków zapoczątkowanych umową sojuszniczą 1920 roku oraz dedykowana mężom stanu Polski i Ukrainy – Józefowi Piłsudskiemu i Symonowi Petlurze²⁴.

Jednym z ważniejszych ośrodków życia kulturalno-naukowego jest Chełm – miasto na kulturowym polsko-ukraińskim pograniczu. Socjologowie Uniwersytetu Czerniowieckiego owocnie współpracują z Państwową Akademią Nauk Stosowanych (do niedawna – Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie). Należy jednak zauważyć, że pandemia Covid-19 i pełnoskalowa napaść rosyjska na Ukrainę negatywnie odbiły się na tej współpracy. Tym niemniej warto przypomnieć, że w ubiegłych latach profesorowie obu uczelni prowadzili wykłady oraz odbywali tematyczne spotkania ze studentami. Z polskiej strony to prof. Józef Zajac – senator RP, prof. Andrzej Wawryniuk i inni. Ze strony Uniwersytetu Czerniowieckiego przyjeżdżali profesorowie Jurij Makar, Wira Burdiak, Lubow Melnyczuk, Mychajło Pawluk i inni. W uczelni chełmskiej zorganizowano cykl międzynarodowych konferencji naukowych poświęconych samorządowi terytorialnemu w Polsce oraz innych krajach europejskich. O dwu z nich należy wspomnieć. Jesienią 2016 roku w PWSZ (obecnie Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Chełmie) odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa *Samorząd terytorialny Polski Wschodniej wobec wyzwań rozwoju regionalnego. Polskie doświadczenia i wnioski dla Ukrainy*. Ukraińskie doświadczenia zostały zreferowane w wystąpieniu J. Makara i M. Pawluka, które zostało poświęcone reformom decentralizacji w Ukrainie²⁵. Konferencja *Samorząd terytorialny w konstytucjach*

²³ W. Makar, *Kanadyjska wizja kwestii ukraińskiej podczas II wojny światowej*, [w:] *ibidem*, s. 175–181.

²⁴ *Dziedzictwo Józefa Piłsudskiego i Symona Petlury. Przeszłość, teraźniejszość i przyszłość partnerstwa Polski i Ukrainy*, red. nauk. W. Baluk, J. Makar, M. Doroszko, Lublin 2021, s. 386.

²⁵ J. Makar, M. Pawluk, *Decentralization reform in Ukraine: from amalgamated self-sufficient communities*, [w:] *Samorząd terytorialny Polski Wschodniej wobec wyzwań rozwoju regionalnego. Polskie doświadczenia i wnioski dla Ukrainy*, Chełm 2017, s. 173–177.

wybranych państw Europy Środkowo-Wschodniej. Zarys problematyki odbyła się rok później. Grupa badaczy czerniowieckich przedstawiła swoją analizę problemu²⁶.

Od wielu lat trwa współpraca bukowińskich badaczy z czasopismem „Rocznik Chełmski”. Redakcja utworzyła w 2014 roku (t. 18) dla Uniwersytetu Czerniowieckiego dział *Z zagranicy*.

Opublikowano w języku polskim, ukraińskim, angielskim dziesiątki artykułów dotyczących stosunków polsko-ukraińskich, państwowości ukraińskiej, agresji rosyjskiej wobec Ukraińców i Polaków. Ogółem, według naszych obliczeń, w „Roczniku Chełmskim” wydrukowano około 70 artykułów pracowników naszej uczelni i innych uczelni ukraińskich²⁷.

BADANIA NAUKOWE A FESTIWALE FOLKLORYSTYCZNE

Mówiąc o Bukwinie, warto nadmienić, że mieszkańcy regionu dali ludności innych wielokulturowych krajów przykład wzajemnej tolerancji. Na tym obszarze nie odnotowano niepokojących zjawisk na gruncie stosunków międzyludzkich. Właśnie ten pozytywny przykład przenieśli Bukowińczycy do innych krajów Europy Środkowej, dokąd przesiedlili się po II wojnie światowej. Potwierdzają to coroczne Bukowińskie Spotkania – festiwale folklorystyczne, zapoczątkowane w 1990 roku. Inicjatorami tych imprez, organizowanych przez Bukowińczyków żyjących obecnie w Ukrainie, Rumunii, Polsce, Słowacji, Węgrzech, RFN i innych krajach, byli profesor Uniwersytetu Warszawskiego – Polak urodzony w Czerniowcach – Kazimierz Feleszko, i znany etnograf z Piły – Zbigniew Kowalski.

Zbigniew Kowalski uważa, że początki tego – teraz już mającego swoją tradycję Festiwalu – sięgają 1986 roku, kiedy to w Jastrowie niedaleko Piły powstało amatorskie koło polskich przesiedleńców z Bukowiny – Jastrowiaczy. Jak się okazało, podobne grupy amatorskie istniały w innych miejscowościach Polski, utrzymujące między sobą kontakty, aby odradzać i podtrzymywać swój polski, ale jednocześnie bukowiński folklor. Burzliwy wiek XX rozproszył Bukowińczyków po wielu krajach europejskich. Niekiedy można by pomyśleć, że Bukowińczycy są odrębnym narodem bez względu na to, kto z nich jest Ukraińcem, Polakiem, Rumunem,

²⁶ W. Burdiak, J. Makar, *The principles of local self-governance in the constitutions of post-communist countries of Central and Eastern Europe: common and special*, [w:] *Samorząd terytorialny w konstytucjach wybranych państw Europy Środkowowschodniej. Zarys problematyki*, Chełm 2018, s. 37–50.

²⁷ „Rocznik Chełmski”, tomy 18–26, lata 2014–2022.

Niemcem, Żydem czy kimś innym. Właśnie Bukowińskie Spotkania pozwalają tak myśleć²⁸.

Ważny, naszym zdaniem, jest fakt, że organizatorzy Bukowińskich Spotkań od samego początku zadbali o naukowe wsparcie festiwalu. Zadeklarowano, że podczas kolejnych edycji będą odbywać się konferencje naukowe o tematyce bukowińskiej z udziałem uczonych z tych krajów, w których zamieszkują Bukowińczycy, jak również innych, którym bukowińska problematyka nie jest obca.

Takich bukwinoznawczych konferencji w ramach Bukowińskich Spotkań odbyło się wiele. Pierwsza miała miejsce podczas II Festiwalu Bukowińskich Spotkań w 1991 roku w Podgajkach koło Jastrowia. Uniwersytet Czerniowiecki reprezentowali filolodzy Dmytro Buczko, Hanna Buczko i Nadija Babycz z referatami: *Nazwy najdawniejszych osiedleń północnej Bukowiny*, *Antroponimia bukowińskich Polaków i ukraińsko-polskie frazeologiczne paralele (na materiale bukowińskich gwar języka polskiego)*. Materiały konferencji zostały opublikowane w 1992 roku pod redakcją Kazimierza Feleszki oraz Jerzego Molasa²⁹.

W trakcie III Festiwalu, zorganizowanego w Jastrowiu 4–7 czerwca 1992 roku, odbyła się następna konferencja naukowa. Jej celem było wytyczenie tematyki przyszłych bukwinoznawczych spotkań naukowych w zakresie historii i filologii. Uniwersytet Czerniowiecki reprezentowali kierownicy Katedry Historii Ukrainy profesor Wasyl Botuszanśkyj i Katedry Języka Ukraińskiego Dmytro Buczko. Równolegle omawiano na tym spotkaniu problemy współpracy gospodarczej i kulturalnej między obwodem czerniowieckim a województwem piłskim (po reformie administracyjnej 1999 roku przestał istnieć)³⁰.

Konferencję pt. *Bukowina – Europa w miniaturze* zorganizowano 2–4 czerwca 1994 roku podczas V Festiwalu już przy udziale uczonych z Ukrainy, Polski, Rumunii, RFN oraz Jugosławii. Wprowadzeniem do konferencji był referat organizatora festiwalu Zbigniewa Kowalskiego „*Bukowińskie Spotkania*” w *Jastrowiu: historia a perspektywy*. Interesującym okazał się referat profesora Kazimierza Feleszki *Językowa identyfikacja, czyli kto osiedlił kilka górskich wsi Bukowiny?* Uniwersytet Czerniowiecki był reprezentowany przez pięć referatów, m.in. o tematyce językowej – *Polonizmy w bukowińskich i huculskich gwarach języka ukraińskiego* autorstwa docenta z Wydziału Filologii Kostii Hermana³¹.

²⁸ W. Strutyński, *Międzynarodowy festiwal folklorystyczny „Bukowińskie Spotkanie” – projekt romantyków czy wymóg współczesności* [w:] *Bukowina. Integracja społeczno-kulturowa na Pograniczu*, red. nauk. H. Krasowska i in., Warszawa – Wrocław – Zielona Góra 2010, s. 37–45.

²⁹ ARM.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

W innych referatach rozpatrywano problemy historyczno-polityczne lub etnograficzne. W jednym z nich – autorstwa Jurija Makara i Władysława Strutynskiego – podjęto kwestie Polaków w Bukowinie oraz ich udział w życiu społeczno-politycznym i gospodarczym kraju w XIX – na początku XX wieku³². Ołeksandr Dobrzański zapoznał uczestników konferencji z ukraińsko-polskimi stosunkami na Bukowinie u schyłku XIX wieku.

Następne forum bukowinoznawcze odbyło się również w Polsce, ale nie w ramach Bukowińskich Spotkań. Inicjatywa zorganizowania Międzynarodowego Seminarium pt. *Bukowina – po stronie dialogu* wyszła od polskiej Fundacji Pogranicze i jej prezesa, znanego polskiego kulturoznawcy Krzysztofa Czyżewskiego, organizatorów Bukowińskich Spotkań Zbigniewa Kowalskiego i Kazimierza Feleszki, a także przedstawicieli Uniwersytetu Czerniowieckiego. Główny cel spotkania wyznaczył przy jego otwarciu Krzysztof Czyżewski formułą: *Otworzyć Bukowinę: w poszukiwaniu centralnoeuropejskiego partnera dialogu*. Na tym tygodniowym seminarium pod koniec kwietnia 1996 roku w Sejnach i Wigrach koło Suwałk w sposób zróżnicowany i pogłębiony przedstawiono wielokulturową Bukowinę³³.

Kilka dni trwały naukowe spotkania uczonych z Austrii, Polski, RFN, Rumunii, Ukrainy i Węgier. Wysłuchano i przedyskutowano wiele referatów. Co najmniej dziesięć referatów zostało zaprezentowanych ze strony naukowców z Uniwersytetu Czerniowieckiego. Warto tu przytoczyć tytuły niektórych z nich (nie tylko ukraińskich): Kazimierz Feleszko (Polska) – *O legendzie bukowińskiej prozą (czyli kilka socjologicznych pojęć)*; Emmanuił Turczyński (RFN) i K. Feleszko – *Sztuka konsensusu albo o kulturze politycznej Bukowiny*; Serhij Osaczuk (Ukraina) – *Narodowe i nadnarodowe koła studenckie w dawnej Bukowinie*; Władysław Strutynskyj i Tadej Jaceniuk (Ukraina) – *Polscy Bukowińczycy*; Ołeksandr Dobrzański i Jurij Makar (Ukraina) – *Polsko-ukraińskie stosunki na Bukowinie w drugiej połowie XIX w.*³⁴

Warto wspomnieć o ostatniej w ubiegłym wieku konferencji w ramach Bukowińskich Spotkań, która odbyła na początku czerwca 1999 roku ponownie w Jastrowiu pod wymownym tytułem *O Bukowinie. Razem czy oddzielnie?* Tym razem dziewięciu uczonych Uniwersytetu Czerniowieckiego wygłosiło referaty o tematyce ukraińsko-polskiej lub bukowińskiej. Na konferencji przedstawiono ogółem 29 referatów z Polski, RFN, Rumunii, Ukrainy, USA i Wielkiej Brytanii. Konferencję można podsumować słowami profesora Uniwersytetu Warszawskiego Kazimierza Feleszki:

³² В. Струтинський, Ю. Макар. Участь поляків в громадсько-політичному та господарському житті Буковини у XIX – на початку XX ст. *Bukowina. Blaski i cienie*, red. J. Molas, W Strutyński, K. Feleszko, „Europa w miniaturze”, Warszawa 1995, s. 93–106.

³³ ARM.

³⁴ *Ibidem*.

„Dotychczasowe spotkania pozwoliły nam nie tylko zorientować się w zasięgu i stanie badań bukowinoznawczych w bliskich nam państwach, ale również – co najważniejsze! – pozwoliły wzajemnie zrozumieć i zbliżyć często poprzednio dość od siebie oddalone stanowiska przedstawicieli poszczególnych kierunków badań oraz politycznych i metodologicznych orientacji”³⁵.

Pewnym podsumowaniem wagi Bukowińskich Spotkań dla rozwoju badań społeczno-politycznych w Uniwersytecie Czerniowieckim jest fakt, że nasi badacze wraz z naukowcami uczelni polskich, przede wszystkim Uniwersytetu Warszawskiego, w ramach festiwalu prowadzą dyskusje naukowe o życiu społecznym Bukowińczyków nie tylko w Polsce i Ukrainie, ale również w innych krajach ościennych i nie tylko. Ostatnie takiego rodzaju wydarzenie odbyło się w lipcu tego roku³⁶.

Jak już wyżej zostało wspomniane, tematyka polska jest popularną w badaniach naukowych profesorów oraz w poszukiwaniach naukowych studentów w Uniwersytecie Czerniowieckim. Łączy się to z działalnością Towarzystwa Kultury Polskiej im. Adama Mickiewicza, powstałego w Czerniowcach w niepodległej Ukrainie. Towarzystwo skupia bukowskińskich Polaków jedno- lub wielonarodowościowego pochodzenia. Prowadzi ono rozległą działalność kulturowo-oświatową. Zważywszy na to, że w czasach ZSRR taka działalność praktycznie nie była możliwa, to w niepodległej Ukrainie miał miejsce prawdziwy boom odnowienia życia społeczno-kulturalnego mniejszości narodowych. W znacznym stopniu dotyczy to Bukowiny, krainy wielokulturowej, a w tym – rzecz jasna – Polaków. Prezesem Towarzystwa Kultury Polskiej im. Adama Mickiewicza już od dłuższego czasu jest pracownik Katedry Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznych Władysław Strutyński. Jego praca w Towarzystwie w pewnym sensie łączy się z pracą na Uniwersytecie, gdzie studiują studenci pochodzenia polskiego, którzy mogą korzystać z oferty polonijnej (literatura, wyjazdy na programy oświatowe itp.).

W podsumowaniu należy zaznaczyć, że polonistyka na Uniwersytecie Czerniowieckim jest dość ważnym elementem programów kształcenia kadry fachowców dla poszczególnych dziedzin gospodarki narodowej, kultury, ogólnie ujmując – życia społecznego. Dotyczy to równocześnie badań naukowych, przede wszystkim

³⁵ *Міжнародний фольклорний фестиваль „Буковинські зустрічі” єднає народи та країни, Українці і їх сусіди на przestrzeni wieków: polityka, gospodarka, religia, kultura i życie codzienne*, t. 2, Słupsk-Warszawa 2021, s. 343–357.

³⁶ „Gazeta Polska Bukowiny”, lipiec 2023, s. 1, 3.

w dziedzinie nauk społecznych i humanistycznych. W dzisiejszych warunkach międzynarodowych poszerzenie wiedzy o Polsce w Ukrainie jest bardzo pożądane. Rozwijając polonistykę, Uniwersytet Czerniowiecki działa na rzecz tego, czego wymaga obecny czas i ukraiński interes narodowy – wnosi swój wkład do sprawy integracji Ukrainy z Europą.

Podsumowując, tematów społeczno-politycznych ukraińsko-polskich dla badań naukowych pozostaje wiele. Ich wzajemne zbadanie jest korzystne dla obu stron, a w obecnej sytuacji – wprost niezbędne.

SŁOWA KLUCZOWE:

polonistyka, badanie społeczno-polityczne, Polska, Ukraina, Bukowina, Bukowińskie Spotkania

Резюме

Полоністичні суспільно-політичні дослідження характерні для Чернівецького університету здавна, оскільки серед жителів багатонаціональної Буковини помітну роль відіграли етнічні поляки. У новітні часи суспільно-політична полоністика розвинулась на Історичному факультеті (тепер – Факультет історії, політології та міжнародних відносин). Університет підтримує договірні стосунки з десятками університетів Польщі, підтримуючи при цьому ділові контакти у галузі суспільних і гуманітарних наук з багатьма з них, зокрема Варшавським, Ягеллонським, Люблінським. Значну роль у розвитку суспільно-політичних досліджень відіграє понад тридцятирічний фестиваль *Буковинські зустрічі*, під час яких проводяться наукові форуми. Мають місце значні контакти з Державною академією прикладних наук в Холмі та багаторічна співпраця з *Холмським щорічником*.

Ключові слова:

полоністика, суспільно-політичні дослідження, Польща, Україна, Буковина, Буковинські зустрічі

ABSTRACT

Polish social and political studies are characteristic of Chernivtsi University, as among the inhabitants of multinational Bukovina significant role played by ethnic Poles. In the modern times, social and political studies developed at the Faculty

of History (now – the Faculty of History, Political Science and International Relations). The University maintains contractual relationships with dozens of universities in Poland, while maintaining contacts in the field of social and humanitarian sciences with many of them, including Warsaw, Jagiellonian, Lublinski. A significant role in the development of social and political research is played by the more than thirty-year festival of *Bukovyna's meetings*, during which scientific forums are held. There are significant contacts with the State Academy of Applied Sciences at Chełm and many years of cooperation with Cheł Yearbook.

KEYWORDS:

Polish Studies, Social and Political Research, Poland, Ukraine, Bukovyna, Bukovyna's meetings

AUTORZY:

prof. dr hab. Witalij Makar – kierownik Katedry Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Narodowego w Czerniowcach;

doc. dr Andrij Steciuk – docent Katedry Stosunków Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Narodowego w Czerniowcach.

Tadeusz Karabowicz odczytuje *List Gratulacyjny* do Z. W. Okonia od Marka Wawrzekiewicza.
Prezesa Zarządu Głównego ZLP w Warszawie